

Mette Jens Datters hovedvandsæg.

Hos min mor, Cecilie Lindkjær Straarup, står der på en lille antik kommode i et hjørne af stuen et såkaldt hovedvandsæg. Det måler ca. 10 cm i højden og 8 cm i bredden.

Illustration 1: Hovedvandsægget nylig fotograferet i al sin pragt

formentlig lavet adskillige af dem. Materialet, der næsten altid var sølv, var jo ikke så dyrt, så der kunne lægges adskilligt arbejde i dem, uden at de blev voldsomt dyre. Derfor var de alle forskellige og med mange små detaljer.

På Mette Jensdatters eksemplar er dels nogle fine forsiringer og graveringer – men derudover også nogle såkaldte flusser, som er slebet, farvet glas. Specialiteten med flusser var særlig udbredt i Sønderjylland. Ofte kunne der være over 100 flusser på (selvsagt meget små – og næsten påsat overalt). Kun yderst sjældent var der tale om diamanter.

Det har stået der siden hendes søster, Margrethe Straarup, døde i 2004. Margrethe havde arvet det fra sin faster, Marie Straarup, der døde i 1990 i en alder af 100 år. Faster Marie må have arvet det efter sine forældre, hvor Else Cathrine Simonsen jo var datter af Mette Jensdatter og Anders Simonsen ("de gamle" fra Ravnholt). Min mor fik i øvrigt for mange år siden foræret den lille kommode af sin faster Marie. Netop på den kommode stod hovedvandsægget i mange år.

Et hovedvandsæg er typisk af sølv og er i dets udformning specielt for Skandinavien. Andre steder i verden var det snarere en slags dåser (dog også udsmykkede). Man brugte hovedvandsæg fra ca. 1650 til ca. 1860'erne, hvor det gik af mode. Det var rimeligt almindeligt, at kvinder af nogenlunde gode kår havde et sådant med sig. Foroven er der nemlig altid et rum (det øverste er et låg) med en lille svamp ofte vædet med salmiakspiritus, der hurtigt kunne give friskhed til en dånende, for stramt snøret skønhed, der havde fået et ildebefindende pga. den dårlige lugt/luft der ofte var. Hygiejnen var ikke så god den gang. I bunden var der ofte også et lille rum (se illustration 2), hvor der var egentlige, mere kostbare duftstoffer (f.eks. amber eller moskus).

Hovedvandsæggene findes i mange udformninger og alle den tids guldsmede har

Illustration 2: Bunden af ægget med initialer mv.

Hovedvandsæg blev brugt som kæreste/forlovelsesgave – og sådan har det nok også været i dette tilfælde.

Under bunden står nemlig (øverst) initialerne A S S, (i midten) M J D og (nederst) 1838. 1838 var det år Mette og Anders blev gift.

I det nederste rum er der på indersiden af låget 2 stempler. 2 stempler betyder i sig selv at der er tale om sølv af høj kvalitet. Ofte var der ingen eller kun et stempel. Stempelmærket viser, at guldsmeden Lorents Peter Helt har udarbejdet det. Lorens var født i Give, udlært og udøvende guldsmed i Viborg. Senere flyttede han til Thisted i 1834, hvor han var i en årrække inden han døde i Viborg 1855. Dette æg er formentlig derfor lavet i Thisted (1838). Hvor mange æg han har lavet vides ikke. Viborg Stiftsmuseum er i besiddelse af et af ham, der ganske vist ser helt anderledes og mere beskedent ud (f.eks. uden flosser). Stemplet har også en anden udformning og der er kun et. Men Lorents brugte flere forskellige stempler. Den Gamle By i Aarhus har også et æg udført af ham, ligesom Thisted Museum har det.

Illustration 3: Indersiden af låget på rummet i foden. Stemplerne er H'er.

Hvordan Anders Simonsen kom i forbindelse med netop den guldsmed eller af hvem han ellers har købt ægget står foreløbig hen i det uvisse. Normalt var et sådant æg bestilt arbejde, men Thisted var unægtelig langt væk på den tid, og der har helt sikkert være guldsmede der var meget nærmere. Forbindelsen kan selvfølgelig være skabt gennem Give, der jo da ikke ligger så langt

væk igen. Han kan jo også have købt det af en anden, og så fået indgraveret initialerne mv. Hyldevare var det i hvert fald ikke.

Der findes slet ikke så få hovedvandsæg i Danmark, og de er heller ikke vanskelige at få fat i. De kan erhverves for ca. 4.000 og opefter hos antikvitethandlere, auktioner osv. Men et sådant æg som det her er selvfølgelig ubetaleligt. Det er nu bevaret i 4 generationer, og vil forhåbentlig være det i mange fremover. Det er dels en meget smuk genstand, dels et godt håndværk. Og så er der noget særligt ved at føle på det og vide, at Mette Jensdatter har gjort det samme mange gange – første gang for over 170 år siden.

Viborg den 26. august 2009.

Knud Lindkjær Rasmussen (tipoldesøn til Mette Jensdatter)